

29. Про практику застосування судами законодавства про оплату праці: Пленум Верховного Суду України від 24.12.1999 р. № 13. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-99>.

30. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

31. Бычков А.И. Общество не внесло изменения в ЕГРЮЛ. Чем грозит наличие в реестре недостоверной записи о директоре. Все дела: гражданские и уголовные: юридический форум. URL: <http://www.vsedela.ru/index.php?topic=1319.0>.

УДК 67.410(477)

ЄРЕМЕНКО С.А.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ПІДТРИМАННЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У ЄДИНІЙ ДЕРЖАВНІЙ СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

У статті розкрито організаційно-правові засади застосування інноваційного підходу у вирішенні питань щодо підвищення ефективності систем управління Єдиною державною системою цивільного захисту України.

Ключові слова: організація діяльності, Єдина державна система цивільного захисту України, система підтримання прийняття рішень, інноваційний проект.

В статье раскрыты организационно-правовые основы применения инновационного подхода при решении вопросов по повышению эффективности систем управления Единой государственной системой гражданской защиты Украины.

Ключевые слова: организация деятельности, Единая государственная система гражданской защиты Украины, система поддержания принятия решений, инновационный проект.

The article deals with the organizational and legal principles of using innovative approach in solving the issues of increasing the efficiency of management systems of the Unified State System of Civil Defence of Ukraine are considered.

Key words: organization of activity, Unified State System of Civil Defence of Ukraine, decision support system, innovative project.

Постановка проблеми. Цивільний захист відноситься до пріоритетів Кабінету Міністрів України, що підтверджується Середньостроковим Планом пріоритетних дій Уряду до 2020 року [1].

Варто зазначити, що наявна система Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) не дає змоги в повному обсязі виконувати покладені на неї завдання з реалізації державної політики у сфері цивільного захисту, забезпечення належного рівня безпеки життєдіяльності населення, його захисту від надзвичайних ситуацій, пожеж та інших небезпечних подій.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 року № 1118-р. затверджено Стратегію розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року [2]. Відповідним документом одним із підходів з реалізації Стратегії визначено інформаційну діяльність, яка проводиться для підвищення ефективності роботи і взаємодії через максимальне використання інформаційно-комунікаційних технологій у реалізації завдань органами системи МВС України. Зусилля такого важливого відомства спрямовуються на вирішення актуальних

© ЄРЕМЕНКО С.А. – кандидат технічних наук, доцент, полковник служби цивільного захисту, заступник начальника з навчальної та методичної роботи (Інститут державного управління у сфері цивільного захисту)

питань, які мають відношення до сектору національної безпеки, створення безпекового середовища. Таким чином, забезпечення належного рівня безпеки життєдіяльності населення, його захисту від надзвичайних ситуацій, пожеж та інших небезпечних подій є невід'ємною частиною функціонування органів МВС України задля чого використовується весь комплекс ресурсів, які входять до сфери компетенції цього відомства. Приналежність організаційно-функціональних систем до сектору національної безпеки визначає їх надзвичайну важливість у загальній схемі державного управління, що обумовлює обсяг прав та обов'язків, виділених людських і матеріально-технічних ресурсів. Масштабність проблем у сфері регулювання цих суб'єктів обумовлює стратегічний рівень управління як у внутрішньому, так і зовнішньому середовищі їх функціонування. Інформатизації процесів управління складними системами відведене пріоритетне місце, оскільки вони покликані значно посилити їх дієвість у справі забезпечення національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблеми, які стосуються питань інформаційного забезпечення різних соціальних систем управління, вивчаються багатьма науковцями, зокрема Е. Аблякимовою, І. Арістовою, О. Барановим, Ю. Бурилом, Б. Кормичем, Є. Кубком, А. Новицьким, Н. Новицькою, Г. Середою, В. Цимбалюком, В. Шамраєм та ін. Проблемам реалізації інноваційних та високотехнологічних проєктів, зокрема у сфері цивільного захисту, приділяють увагу С. Андреев, В. Богданович, О. Власюк, Ю. Глуховенко, В. Косевцов, А. Кошкін, О. Максимчук, В. Предборський, Р. Приходько, В. Овсяник, В. Садковий, А. Серант, В. Федорчук та ін.

Метою статті є дослідження організаційно-правових механізмів застосування інноваційного підходу у вирішенні питань щодо підвищення ефективності систем управління Єдиною державною системою цивільного захисту України.

Виклад основного матеріалу. Підвищення рівня управління такою складною організаційною формою, як Єдина державна система цивільного захисту України (далі – ЄДСЦЗ) [3], передбачає вжиття комплексу заходів, які, зокрема мають включати напрям вдосконалення систем підтримання прийняття рішень, метою яких є допомога особам, котрі приймають рішення у складних умовах, для повного й об'єктивного аналізу сфери їх діяльності.

Проведення роботи у зазначеному напрямі обумовлює потребу у виборі інформаційних технологій, які найбільшим чином відповідатимуть функціональній формі Єдиної державної системи цивільного захисту України. Йдеться про достатню велику кількість інформаційних технологій, основне призначення яких – забезпечення прийняття управлінських рішень. Таке спрямування мають ІТ-рішення Management Information Systems (MIS), Decision Support Systems (DSS) – інформаційні системи для прийняття рішення на управлінському рівні; Knowledge Work Systems (KWS) – система знань; Automation Systems (OAS) – система автоматизації діловодства та рівні знань; Transaction Processing Systems (TPS) – система діалогової обробки запитів на експлуатаційному рівні. Завдяки їх використанню керівники отримують необхідну інформацію для здійснення управлінського впливу, суб'єкт прийняття управлінського рішення отримує відомості вже у відфільтрованому вигляді, за раніше визначеними критеріями, встановленою ієрархією їх критичності [4–26]. У сукупності це значно скорочує час і зусилля у разі виконання управлінської функції.

Для забезпечення дієвості ІТ необхідний великий обсяг відомостей, з цією метою створюються електронні архіви документів (DIRECTUM File Storage Services)¹. Банки відомостей являють собою структуровану інформацію, систематизовану у хронологічній послідовності. У сукупності з OLAP (англ. Online Analytical Processing, аналітична обробка в реальному часі)² системою користувач має можливість отримувати інформацію про об'єкт управлінського впливу у різних просторово-часових вимірах.

Організаційними формами реалізації системи підтримання прийняття рішень виступають ситуаційні кімнати або ситуаційні центри. Особливого значення в аспекті функціонування Єдиної державної системи цивільного захисту має досягнення максимальної мобільності в ор-

¹ DIRECTUM File Storage Services (Електронний архів документів) – це система зберігання документів в електронному вигляді, яка забезпечує: надійність зберігання документів; конфіденційність і розмежування прав доступу; відстеження історії використання документа; зручність і швидкість пошуку.

² OLAP (англ. online analytical processing, аналітична обробка в реальному часі) – це технологія обробки інформації, що дозволяє швидко отримувати відповіді на багатовимірні аналітичні запити.

ганізації використання Системи підтримки прийняття рішень³ (далі – СППР) у разі планування та проведення операцій.

Прикладом реалізації системного підходу до впровадження СППР у сфері функціонування Єдиної державної системи цивільного захисту України став проект «РОДОС-Україна» (англ. “Real-time On-line Decision Support System” – «Онлайн-система підтримки прийняття рішень у режимі реального часу»).

В Єдиній державній системі цивільного захисту України наразі створено найсучаснішу «Міжвідомчу систему прогнозування і підтримки прийняття рішень з реагування на радіаційні аварії на АЕС України «РОДОС-Україна». Поетапне впровадження системи РОДОС в Україні здійснюється в рамках проектів «Інструменту співробітництва в галузі ядерної безпеки – INSC» (спеціалізованої програми технічної допомоги ЄС сусіднім країнам).

Система РОДОС, розроблення якої в Європейському Союзі координується Інститутом технологій Карлсруе (Німеччина), впроваджена у більшості країн ЄС та інших країнах світу як інструментарій підвищення аварійної готовності, підтримки тренувань і розроблення планів аварійного реагування, і, що найважливіше – для використання в кризових центрах з метою прогнозування у випадку аварії на АЕС (інших ядерних об’єктах), наслідків таких аварій на основі даних оперативного моніторингу радіаційного стану довкілля, прогнозу погоди і водності річок, радіоактивного забруднення і доз для населення, а також прогнозу ефективності післяаварійних контрзаходів.

Варто зазначити, що система РОДОС впроваджена у більшості країн ЄС та інших країнах світу.

В Україні широкомасштабне впровадження системи RODOS розпочато у 2011 році в рамках двох проектів програми «Інструмент співробітництва в галузі ядерної безпеки «INSC» (спеціалізованої програми технічної допомоги ЄС сусіднім країнам). Створення Міжвідомчої системи прогнозування і підтримки аварійного реагування «РОДОС-Україна» стало фінальною стадією цих проектів [27].

Наказом Державного комітету ядерного регулювання України від 16 січня 2004 р. № 2 (у редакції наказу Державної інспекції ядерного регулювання України від 09 грудня 2016 р. № 201) [28] визначено вимоги щодо внутрішнього та зовнішнього кризових центрів АЕС. Варто зауважити, що ці вимоги встановлюються до функцій, режимів експлуатації, місць розташування, термінів активізації, оснащення, систем зв’язку й передачі даних, реєстрації, збереження та захисту інформації, надійності систем та обладнання кризових центрів АЕС.

Зрозуміло, що система «РОДОС-Україна» спрямована на забезпечення процесів управління в окремій сфері та має налаштування на діяльність суб’єктів прийняття рішень, працюючих у напрямі забезпечення безпеки АЕС, тому вона не розрахована на інші підсистеми ЄДСЦЗ. Однак на її прикладі можна побачити успішний досвід запровадження СППР для вирішення проблем ЄДСЦЗ. Отже, рішення, прийняті на політичному рівні, закріплюються правовими актами, реалізуються організаційно-технічними засобами. Суть СППР залишається незмінною – оброблення та подання інформації про об’єкт аналізу в обсязі та формі, найбільш придатному для сприйняття суб’єктом прийняття рішення. Особливостей її структури та формам надає той факт, що вона має бути розрахована на те, що управлінське рішення може прийматися у кризовій ситуації, причинами якої виступають різного роду загрози.

Визначальним фактором у розробленні конфігурації спеціалізованої СППР є функціональне навантаження органів управління формально визначеної системи, що обумовлює обсяг і джерела потоків інформації й форми її оброблення.

Взаємовизначеність організаційних форм управління та інформації дозволяє поділити СППР на оперативні та стратегічні. Оперативні СППР призначені для негайного реагування на зміни у стані об’єкта управлінського впливу, швидко у часовому та наближене у просторовому вимірі виконання функцій, для реалізації яких створено підрозділ, орган, систему.

Стратегічна СППР орієнтована на суттєво більший обсяг інформації, ніж СППР оперативного рівня. Її особливий характер визначається тим, що вона отримується з джерел, які мають високий рівень статусності, компетенції, значно більшого кола джерел, має високу цінність для здійснення процесу управління. Це так звані Інформаційні Системи Керівництва – виконавчі ін-

³ Система підтримки прийняття рішень (СППР; англ. Decision Support System, DSS) – комп’ютеризована система, яка шляхом збору та аналізу великої кількості інформації може впливати на процес прийняття управлінських рішень у бізнесі та підприємстві.

формаційні системи: інструмент для прийняття рішень на вищому рівні (Executive Information System (EIS)⁴ – Інтегроване середовище розроблення (ICP, англ. Integrated development environment, IDE)⁵ [29, 30]. Керівник стратегічної ланки управління повинен мати доступ до інформації, яка є результатом опрацювання багатьох джерел інформації і виступає як готовий продукт певної системи. Її характеристики мають забезпечувати можливість отримання суб'єктом управління стратегічного рівня найповнішої картини про стан справ у визначених його повноваженнями сферах, при тому, що швидкість надходження опрацьованої інформації стратегічного рівня має бути максимально скороченою, наближеною до оперативної. Формалізувати весь процес отримання стратегічної інформації важко, що обумовлено її обсягом і статусністю джерел надходження, разом з тим можливо використовувати стандартні обліки, графіку, мультимедійні можливості. Оптимальним є, коли Стратегічна СППР орієнтована на окрему галузь регулювання суспільних відносин. Вона передбачає детальне опрацювання даних, спеціально сформованих так, щоб ними зручно було користуватись у процесі управління. Технологія інформаційного продукту базується на багаторівневому описі ситуації, аналізі відомостей [31].

Особливість стратегічної СППР полягає ще й у тому, що вирішення конкретних задач потребує значних витрат ресурсів на її придбання, налаштування та забезпечення її працездатності. Використання такого високо функціонального інструменту в цілях лише вищого керівництва, які за своїм статусом відносяться до стратегічної ланки керівників, є нераціональним і неможливим в умовах загрози виникнення кризової ситуації, або реагування на кризову ситуацію, що відбувається в реальному часі. Тому створення оперативного органу управління, спроможного виробляти інформаційний продукт для забезпечення прийняття рішення на оперативному та стратегічному рівнях, є об'єктивною необхідністю. Для кожного рівня управління має існувати спеціалізована СППР, розроблена під конкретну програму, або адаптована під конкретну функціональну систему. Приклад впровадження системи «РОДОС-Україна» підтверджує цей висновок.

Забезпечити реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту без розвитку СППР у Єдиній державній системі цивільного захисту в її функціональних і територіальних підсистемах та їх ланках неможливо.

Систему підтримки прийняття рішень можна представити як інструментарій для формування альтернатив управлінських рішень в організаційних системах із застосуванням математичних та евристичних методів і моделей.

Інформаційна система може мати найбільший ефект, якщо ЄДСЦЗ розглядати як ланцюг дій, спрямованих на цивільний захист, – на виконання функції держави, яка має за мету захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

В організаційно-правовому аспекті перспективи використання СППР реалізуються за ознакою функціональності підсистем ЄДСЦЗ. Відповідно до ст. 9 Функціональні підсистеми Єдиної державної системи цивільного захисту Кодексу цивільного захисту України [32], якщо функціональні підсистеми ЄДСЦЗ створюються центральними органами виконавчої влади у відповідній сфері суспільного життя, то і процес впровадження СППР також полягає у цій площині. Необхідність існування спеціалізованої СППР у рамках функціональної підсистеми ЄДСЦЗ, тобто у центральних органах виконавчої влади, перелік яких визначено в Постанові Кабінету Міністрів України № 11 від 9 січня 2014 р. «Про затвердження Положення про Єдину державну систему цивільного захисту» [3], обумовлюється компетенцією цих органів у відповідній сфері: безпосереднє керівництво функціональною підсистемою покладається на керівника органу, суб'єкта господарювання, що створив таку підсистему. До складу функціональних підсистем входять органи управління та підпорядковані їм сили цивільного захисту, відповідні суб'єкти господарювання, які виконують завдання цивільного захисту. Забезпечити високий рівень керованості функціональної підсистеми ЄДСЦЗ без використання можливо-

⁴ Виконавча інформаційна система (Executive Information System (EIS) – система підтримки прийняття рішень (DSS), яка використовується для надання допомоги старшим керівникам у процесі прийняття рішень. Забезпечує легкий доступ до важливих даних, які необхідні для досягнення стратегічних цілей в організації.

⁵ Інтегроване середовище розробки (ICP, англ. Integrated development environment або англ. IDE) – комплексне програмне рішення для розроблення програмного забезпечення. Зазвичай складається з редактора початкового коду, інструментів для автоматизації складання та відлагодження програм.

стей спеціалізованої СППР неможливо, тому логічно розраховувати, що у кожній функціональній підсистемі в особі визначеного на законодавчому рівні органу центрального управління створено СППР, скеровану на виконання завдань ЄДСЦЗ [33, 34]. Наприклад, у підсистемі безпеки електроенергетичного та ядерно-промислового комплексів впроваджено міжвідомчу СППР «РОДОС-Україна», інформаційний продукт, який є результатом СППР «РОДОС-Україна», що дозволяє підтримувати оперативний рівень управління, незважаючи на її міжвідомчий характер.

Специфічність СППР оперативного рівня передбачає можливість їх застосування у територіальних підсистемах Єдиної державної системи цивільного захисту, які діють в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (ст. 10 Територіальні підсистеми Єдиної державної системи цивільного захисту та їх ланки Кодексу цивільного захисту України), а також ланках територіальних підсистем [32].

Для ефективної роботи функціональних і територіальних підсистем та їх ланок є потреба в організаційно-правовому врегулюванні питання щодо впровадження в ЄДСЦЗ уніфікованих інструментаріїв, таких як СППР [35–37].

Система підтримки прийняття рішень (СППР), уніфікована під специфіку ЄДСЦЗ, має володіти такими загальними властивостями, як: оперування недостатньо структурованими рішеннями; можливість забезпечувати роботу з нею суб'єктами управління різних рівнів; припускає можливість використання її як у процесі одноосібної, так і групової роботи зі здійснення процесу управління; підтримка як взаємозалежних, так і послідовних рішень; підтримка всіх етапів управлінського циклу; підтримка різних стилів роботи суб'єктів прийняття управлінських рішень; спроможність реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі функціонування суб'єкта ЄДСЦЗ; максимальна уніфікованість, простота регламентів роботи з ними; підвищення ефективності прийнятих рішень; зменшення ресурсних витрат на апарат управління; має відповідати вимогам електронного урядування; володіти передбаченими проектом можливостями модернізації залежно від зміни завдань; підтримка моделювання; дозволяє використовувати теоретично узагальнений суспільно-історичний досвід, результати оволодіння людиною дійсністю, її пізнання [38–40].

Все зазначене може бути враховане під час формулювання технічного завдання на розробку СППР, спеціалізованої під потреби певної підсистеми ЄДСЦЗ. Технічне завдання має формуватися відповідно до чинних стандартів.

Охопити весь комплекс заходів із впровадження СППР у діяльність ЄДСЦЗ дозволяє застосування проектного підходу як інноваційного механізму державного управління – розроблення, прийняття та реалізація інноваційного проекту впровадження СППР в ЄДСЦЗ. Для проведення такої роботи в Україні є законодавча база. Національне інноваційне законодавство включає норми Конституції України, Господарського кодексу України, Законів України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні», «Про інвестиційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інших нормативно-правових актів, які визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлюють форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямовані на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом.

Вихідні правові передумови державної інноваційної політики закладено в Конституції України. Так, ст. 54 Основного Закону гарантує громадянам свободу наукової і технічної, а також інших видів творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав. У цій самій статті визначено, що держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством [41].

Крім згаданих законодавчих актів, Верховною Радою України 13 липня 1999 року прийнято Концепцію науково-технічного та інноваційного розвитку України. Концепція містить основні цілі, пріоритетні напрями та принципи державної науково-технічної політики, механізми прискореного інноваційного розвитку, орієнтири структурного формування науково-технологічного потенціалу та його ресурсного забезпечення. Вона визначає засади взаємовідносин між державою та суб'єктами наукової та науково-технічної діяльності, які ґрунтуються на необхідності пріоритетної державної підтримки науки, технологій та інновацій як джерела економічного зростання, складника національної культури, освіти та сфери реалізації інтелектуального потенціалу громадян. Дія Концепції розрахована на період стабілізації економіки та досягнення постійного її розвитку [42].

Єдина державна система цивільного захисту України має всі можливості для участі у реалізації державної інноваційної політики. Актуальність цих процесів підтверджується затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 січня 2017 р. № 61-р Стратегією реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій [43]. Додержання європейських стандартів у процесі вдосконалення систем управління ЄДСЦЗ є нині нагальною потребою. Приклад впровадження проекту RODOS в Україні свідчить про реалізацію Європейським Союзом (далі – ЄС) положень Лісабонського договору, які покладені в основу Європейської служби зовнішніх зв'язків (The European External Action Service (EEAS))⁶ у частині здійснення адекватних дій ЄС під час надзвичайних ситуацій, що обумовлює прийняття конкретних рішень. Кризисне реагування передбачає негайну мобілізацію ресурсів ЄС для боротьби з наслідками зовнішньої кризи, що викликана антропогенними та стихійними лихами.

Механізм реагування на кризи та управління ними в ЄС підкріплений різними інституційними та процесуальними механізмами в рамках Кризової платформи, які можуть активізуватись під час виникнення загрози зовні, й забезпечувати негайну реакцію на них. Європейський Союз опікується проблемою своєчасної реакції на загрози, що виникають у результаті криз (цивільного та воєнного характеру) поза його межами.

Нові та гострі кризи потребують швидкої відповіді не тільки задля полегшення страждань людей, щоб запобігти або попередити подальшу ескалацію, захистити громадян ЄС. На відміну від інших напрямів зовнішньої політики, спроможність ЄС задовольняти потреби, протидіяти викликам, надзвичайним ситуаціям, які, як правило, виникають (неочікувано) у природному, техногенному середовищі, залежить від спроможності приймати у режимі реального часу спеціальні рішення і дії. Для негайної реакції на небезпеку розробляються системи підтримки прийняття управлінських рішень. Вони спрямовані на реалізацію управлінського впливу щодо попередження конфліктів і підтримання миру, місії Спільної політики безпеки та оборони (The Common Security and Defence Policy (CSDP))⁷ [44] або програми розвитку.

Організаційним утворенням, на яке покладено завдання забезпечення оперативного управління, експлуатація «Онлайн-систем підтримки прийняття рішень у режимі реального часу» є Ситуаційна кімната ЄС. Це постійно діючий резервний орган, який виконує функцію ситуаційного інформаційного органу для зацікавлених сторін з ЄС. Він діє як інформаційний хаб, що концентрує в собі всю інформацію про кризи, що надходить від делегацій ЄС, держав-членів ЄС, місій CSDP ЄС, команд спеціальних представників Європейського Союзу (СПЕС) (European Union Special Representatives (EUSR))⁸ [45] і міжнародних організацій.

Ситуаційна кімната ЄС має за мету: моніторинг звітів щодо подій у режимі 24/7, з акцентуванням особливої уваги на цілодобовому зв'язку з місіями та органами центрів збору даних або продукції (далі – ЦСДП) та делегаціями ЄС; підтримку Верховного представника ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки (High Representative of the Union for Foreign Affairs and

⁶ Європейська служба зовнішніх справ (Європейська дипломатична служба) – орган Європейського Союзу, що був створений після набуття чинності 1 грудня 2009 року Лісабонським договором. ЄСЗС приступила до виконання своїх обов'язків 1 грудня 2010 року, і на цей момент виконує обов'язки Міністерства закордонних справ та дипломатичного корпусу на рівні Європейського Союзу. Європейська служба зовнішніх справ керує зовнішніми зв'язками ЄС, безпекою, оборонною політикою та контрольною Об'єднаний Європейський аналітичний центр. Однак, незважаючи на рішення Європейського комісара із зовнішніх справ та політики безпеки і Європейської дипломатичної служби, остаточне рішення приймається державами-членами та Європейською комісією.

⁷ Спільна політика безпеки та оборони (CSDP), раніше відома як Європейська політика безпеки та оборони (ЄПБО), є найважливішим елементом спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу і є частиною політики ЄС, що охоплює оборону та військові аспекти, а також внутрішні кризи. ЄПБО була наступником Європейської безпеки та оборони в НАТО, але відрізнялася тим, що перебувала під юрисдикцією Європейського Союзу. Формально Спільна політика безпеки та оборони підпорядковується Європейській раді, яка є інститутом ЄС. Європейський Союз провів багато зарубіжних операцій, використовуючи цивільні і військові інструменти в декількох країнах на трьох континентах (Європі, Африці та Азії) в рамках своєї загальної політики в сфері безпеки і оборони (CSDP).

⁸ Спеціальний представник Європейського Союзу (СПЕС) (European Union Special Representatives) – це особливий інститут, призначений для врегулювання міжнародних конфліктів і реалізації пріоритетних програм міжнародного співробітництва з боку об'єднання. Його втілює дипломатичний представник-емісар Союзу з особливими завданнями за його межами.

Security Policy (HR/VP)⁹, відповідних служб Європейської служби зовнішніх зв'язків (European External Action Service (EEAS)) та керівних органів; включення до механізму комплексного реагування на кризи в ЄС (Integrated political crisis response (IPCR)) [46] задля підтримки політичної координації і прийняття рішень у масштабних, складних кризах; керування та розвиток відносин з національними центрами реагування на кризові ситуації у державах-членах ЄС; регулярні відносини з іншими кризовими центрами регіональних і міжнародних організацій, такими як Департамент операцій з підтримання миру ООН¹⁰, Ліга арабських держав¹¹, Африканський Союз¹² та Асоціація держав Північно-Східної Азії¹³.

З цією ж метою створюються інформаційно інтегровані у Кризову платформу ЄС національні «Онлайн-системи підтримки прийняття рішень у режимі реального часу» третіх країн. Такі системи можуть діяти на базі функціональних і територіальних підсистем та їх ланок Єдиної державної системи цивільного захисту. Можливо передбачити, що СППР, спрямовані на кризову платформу ЄС, не мають обмежуватись однією функціональною підсистемою ЄДСЦЗ. Інформаційна інтеграція елементів ЄДСЦЗ до Кризової платформи ЄС може здійснюватися через діючі Європейські програми моніторингу Землі (Copernicus – The European Earth Observation Programme) [47], Європейську програму захисту життєво важливої інфраструктури (European Programme for Critical Infrastructure Protection (EPCIP)) [48], загального середовища для обміну інформацією (CISE) [49]. Знову ж таки формою реалізації може стати СППР – «Онлайн-система підтримки прийняття рішень у режимі реального часу» [50].

Висновки. З огляду на викладене вище можемо стверджувати, що спільна політика безпеки та оборони (CSDP) дозволяє ЄС відігравати провідну роль у операціях з підтримки миру, попередження конфліктів й зміцнення міжнародної безпеки. Вона є невід'ємною частиною комплексного підходу ЄС до врегулювання криз із використанням цивільних і воєнних активів.

Інтереси ЄС в аспекті реагування на кризові ситуації співпадають з національними інтересами України, що підтверджується Стратегією реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій у частині очікуваних результатів щодо: належного рівня безпеки життєдіяльності населення, захисту суб'єктів господарювання і територій від загрози виникнення надзвичайних ситуацій; створення ефективної сучасної європейської системи запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та профілактики пожеж; удосконалення системи реагування на пожежі, надзвичайні ситуації та інші небезпечні події, скорочення часу прибуття пожежно-рятувальних підрозділів до місця виклику (до 10 хвилин у містах та до 20 хвилин у сільській місцевості); зменшення збитків національної економіки та населення у разі виникнення пожеж,

⁹ Лісабонським договором було введено нову посаду в Європейському Союзі – Верховного представника ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки, що призначається кваліфікованою більшістю від складу Європейської Ради за погодженням з Президентом Європейської Комісії та Європейським парламентом.

¹⁰ Департамент операцій з підтримання миру (ДОПМ) забезпечує у всьому світі політичне і директивне керівництво операціями ООН з підтримання миру і підтримує контакти з Радою Безпеки, країнами, які надають війська, і сторонами в конфлікті в контексті виконання мандатів Ради Безпеки. Департамент проводить роботу з метою забезпечення узгодженості зусиль ООН, урядових і неурядових суб'єктів під час проведення миротворчих операцій. В інтересах інших політичних місій і місій ООН з миробудівництва ДОПМ також готує керівні вказівки і надає підтримку з питань діяльності військових контингентів і поліції, питань, пов'язаних з розмінуванням, і суміжних питань. URL: <http://www.un.org/ru/peacekeeping/about/dpko/>

¹¹ Ліга арабських держав – регіональна міжнародна організація арабських держав Південно-Західної Азії, Північної і Північно-Східної Африки. Створена в Каїрі 22 березня 1945 року. Станом на 2016 рік нараховує 22 країни-члени. Провідна мета Ліги – залучення тісніших відносин між державами-членами і координація взаємодії між ними задля захисту своєї незалежності і суверенітету, і вирішення загальних питань й інтересів арабських країн.

¹² Африканський Союз (АС, офіційне скорочення AU англійською мовою і UA рештою робочих мов) – міжурядова організація, що складається з 54 африканських країн. Організація була заснована 9 липня 2002 року як спадкоємиця об'єднаних Африканської Економічної Спільноти (АЕС) і Організації Африканської Єдності (ОАУ). Метою Союзу є допомога забезпечення в країнах Африки демократії, прав людини і стабільної економіки та особливо забезпечення припинення всіх міжафриканських конфліктів та створення ефективного спільного ринку.

¹³ Асоціація держав Південно-Східної Азії (англ. Association of South East Asian Nations, ASEAN, АСЕАН) – геополітична та економічна міжнародна організація, до якої входять 10 країн, розташованих у Південно-Східній Азії.

надзвичайних ситуацій, небезпечних гідрометеорологічних явищ; створення оптимальної системи управління Єдиною державною системою цивільного захисту та підвищення ефективності її функціонування.

Все це підтверджує тезу, що перспективним є розвиток у напрямі співробітництва України та ЄС з метою запровадження інноваційних проектів щодо розроблення СППР, спрямованих на розвиток ЄДСЦЗ.

Список використаних джерел:

1. Середньостроковий План пріоритетних дій Уряду до 2020 року (презентований на засіданні Уряду 03.04.2017). URL: <https://www.slideshare.net/volodymyrgroysman/2020-74237613>.
2. Стратегія розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.10.2014 № 1118-р. URL: <http://23brigadangu.zp.ua/wp-content/uploads/2017/12/strategiya.pdf>.
3. Про затвердження Положення про Єдину державну систему цивільного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 № 11. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>.
4. Сараев А.Д., Шербина О.А. Системный анализ и современные информационные технологии. Труды Крымской Академии наук. Симферополь: СОНАТ, 2006. С. 47–59. URL: http://matmodelling.pbnet.ru/Statya_Saraev_Shcherbina.pdf.
5. Davis G. Management Information Systems: Conceptual Foundations, Structure, and Development. New York: McGraw-Hill, 1974. 86 p.
6. Druzdzel M. J., Flynn R. R. Decision Support Systems. Encyclopedia of Library and Information Science. A. Kent, Marcel Dekker, Inc., 1999. 133 p.
7. Edwards J.S. Expert Systems in Management and Administration. Are they really different from Decision Support Systems? European Journal of Operational Research, 1992. Vol. 61. P. 114–121.
8. Eom H., Lee S. Decision Support Systems Applications Research: A Bibliography (1971–1988). European Journal of Operational Research. 1990. № 46. P. 333–342.
9. Finlay P. N. Introducing decision support systems. Oxford, UK Cambridge, Mass. NCC Blackwell: Blackwell Publishers, 1994. 78 p.
10. Ginzberg M.I., Stohr E.A. Decision Support Systems: Issues and Perspectives. Processes and Tools for Decision Support. Ed. by H.G. Sol. Amsterdam: North-Holland Pub.Co, 1983. 143 p.
11. Golden B., Hevner A., Power D.J. Decision Insight Systems: A Critical Evaluation. Computers and Operations Research, 1986. V. 13. № 2/3. P. 287–300.
12. Haettenschwiler P. Neues anwenderfreundliches Konzept der Entscheidungs-Unterstützung. Gutes Entscheiden in Wirtschaft, Politik und Gesellschaft. Zürich: Hochschulverlag AG, 1999. S. 189–208.
13. Holsapple C.W., Whinston A.B. Decision Support Systems: A Knowledge-based Approach. Minneapolis: West Publishing Co., 1996. 57 p.
14. Keen P.G.W. Decision support systems: a research perspective. Decision support systems: issues and challenges. G. Fick and R.H. Sprague. Oxford; New York: Pergamon Press, 1980. 69 p.
15. Keen P.G.W. Decision Support Systems: The next decades. Decision Support Systems, 1987. V. 3. P. 253–265.
16. Keen P.G.W., Scott Morton M.S. Decision support systems: an organizational perspective. Reading, Mass: Addison-Wesley Pub. Co., 1978. 33 p.
17. Little I.D.C. Models and Managers: The Concept of a Decision Calculus. Management Science. 1970. V. 16. № 8. P. 16–25.
18. Marakas G. M. Decision support systems in the twenty-first century. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall, 1999. 68 p.
19. D. J. “What is a DSS?”. The On-Line Executive Journal for Data-Intensive Decision Support, 1997. V. 1. № 3. 63 p.
20. Power D. J. Web-based and model-driven decision support systems: concepts and issues. Americas Conference on Information Systems, Long Beach, California, 2000. P. 46–53.
21. Power D.J. A Brief History of Decision Support Systems. DSSResources.com. URL: <http://DSSResources.COM/history/dsshistory.html>.
22. Scott Morton M. S. Management Decision Systems: Computer-based Support for Decision Making. Boston: Harvard University, 1971. 93 p.

23. Sprague R. H., Carlson E. D. Building Effective Decision Support Systems. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1982. 137 p.
24. Sprague R.H. A Framework for the Development of Decision Support Systems. MIS Quarterly, 1980. V. 4. PP. 1–26.
25. Thieranf R.J. Decision Support Systems for Effective Planning and Control. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, Inc, 1982. 159 p.
26. Turban E. Decision support and expert systems: management support systems. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1995. 91 p.
27. Впровадження на РАЕС систем підтримки прийняття рішень. Рівненська атомна електростанція. URL: <https://www.rnpp.rv.ua/vnedrenie-na-raes-sistem-podderzhki-prinyatiya-reshenij.html>.
28. Про затвердження Вимог до внутрішнього та зовнішнього кризових центрів АЕС: Наказ Державного комітету ядерного регулювання України від 16.01.2004 № 2 (у редакції наказу Державної інспекції ядерного регулювання України від 09.12.2016 № 201). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0136-04>.
29. Executive Information System (EIS). Techopedia. URL: <https://www.techopedia.com/article/topics>.
30. What is an Integrated Development Environment (IDE)? APPSEC KNOWLEDGE BASE. Veracode. URL: <https://www.veracode.com/security/integrated-development-environments>.
31. Прокопенко Н.Ю. Системы поддержки принятия решений: учеб. пособие. Нижегород. гос. архитектур.-строит. ун-т. Н. Новгород: ННГАСУ, 2017. 188 с.
32. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
33. Типове положення про функціональну підсистему єдиної державної системи цивільного захисту, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 11.03.2015 № 101. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/101-2015-%D0%BF>.
34. Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту: Наказ Міністерства надзвичайних ситуацій України від 13.03.2012 № 575. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0835-12>.
35. Положення про штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.12.2014 № 1406. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0047-15>.
36. Статут дій у надзвичайних ситуаціях. Частина 1 (Органи управління, аварійно-рятувальні підрозділи. Оперативно-рятувальні служби цивільного захисту). К.: УНДЦЗ МНС України, 2011. 106 с. URL: [http://www.undicz.mns.gov.ua/files/docs/prStatutes operations in ES.pdf](http://www.undicz.mns.gov.ua/files/docs/prStatutes%20operations%20in%20ES.pdf) – Назва з екрану.
37. Ларичев О.И., Петровский А.В. Системы поддержки принятия решений. Современное состояние и перспективы их развития. Итоги науки и техники. Сер. Техническая кибернетика. Т. 21. М.: ВИНТИ, 1987. URL: http://www.raai.org/library/papers/Larichev/Larichev_Petrovsky_1987.pdf.
38. Alter S.L. Decision support systems: current practice and continuing challenges. Reading, Mass.: Addison-Wesley Pub., 1980. 70 p.
39. Bonczek R.H., Holsapple C., Whinston A.B. Foundations of Decision Support Systems. New York: Academic Press, 1981. 147 p.
40. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
41. Концепція науково-технічного та інноваційно.го розвитку України від 13.07.1999. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_13958.
42. Про схвалення Стратегії реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.01.2017 № 61-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/61-2017-%D1%80>.
43. The Common Security and Defence Policy (CSDP). The European External Action Service (EEAS). URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/82/about-the-european-external-action-service-eeas_en.
44. EU Special Representatives. The European External Action Service (EEAS). URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/82/about-the-european-external-action-service-eeas_en.

45. The EU integrated political crisis response – IPCR – arrangements in brief. European Council. URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/publications/the-eu-integrated-political-crisis-response-ipcr-arrangements/>.
46. Copernicus – The European Earth Observation Programme. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/index_en.
47. European Programme for Critical Infrastructure Protection (EPCIP). Migration and home affairs. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/content/european-programme-critical-infrastructure-protection-epcip_en.
48. What is CISE? Maritime CISE (Common Information Sharing Environment). Maritime forum. European Commission. URL: <https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/en/node/3575>.
49. Степан Каван. Гражданская защита в Европейском Союзе. Технический Университет Острава 2014/15. URL: https://fbiweb.vsb.cz/moldavia/files/_CO_Kavan.pdf.

УДК 351.74; 347.131

КЛИЧКОВ А.О.

ПОНЯТТЯ ТА ПІДСТАВИ ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ БЕЗВІСНО ВІДСУТНЬОЮ У КОНТЕКСТІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Наукова стаття присвячена окремим аспектам розуміння безвісної відсутності та особливостям врегулювання правового статусу безвісно відсутніх осіб у контексті проведення антитерористичної операції на Сході України. Запропоноване власне бачення досліджуваних питань.

Ключові слова: безвісна відсутність, збройний конфлікт, особа, місце перебування якої невідоме, правовий статус, цивільне право, цивільне судочинство.

Научная статья посвящена отдельным аспектам понимания безвестного отсутствия и особенностям урегулирования правового статуса безвестно отсутствующих лиц в контексте проведения антитеррористической операции на Востоке Украины. Предложено собственное видение исследуемых вопросов.

Ключевые слова: безвестное отсутствие, вооруженный конфликт, лицо, место пребывания которого неизвестно, правовой статус, гражданское право, гражданское судопроизводство.

The scientific article is devoted to certain aspects of the understanding of the unknown absence and peculiarities of the regulation of the legal status of missing persons in the context of a counterterrorist operation in the East of Ukraine. Proposed own vision of the studied issues

Key words: unclear absence, armed conflict, person, whose place of residence is unknown, legal status, civil law, civil justice.

Постановка проблеми. Законодавство завжди пов'язує виникнення особистих немайнових і майнових прав учасників цивільних правовідносин, їх зміну і припинення із настанням юридичних фактів. У більшості випадків вони підтверджуються різними свідоцтвами, довідками та іншими документами, що видаються особам в адміністративному порядку. За відсутності можливості у заінтересованих осіб довести документально, що той чи інший факт мав місце, допускається судовий порядок встановлення фактів, що мають юридичне значення.

© КЛИЧКОВ А.О. – ад'юнкт кафедри цивільного права і процесу (Національна академія внутрішніх справ)